

na islámský fundamentalismus a politickou rovinu islámu. Ten stál před nesnadným úkolem přeložit po stylistické stránce poměrně náročný text pro českého čtenáře, jehož vnímání estetiky jazyka je přeci jen výrazně odlišné od vnímání čtenáře arabského. Mendel se pokusil o co nejdělnější překlad a nesnažil se za každou cenu přizpůsobit text českému vkusu. Náboženské formule, opakující se motivy, velmi dlouhá souvětí či expresivní adjektiva, partikule a interjekce sice v arabštině navozují zcela jiný estetický prožitek než v češtině, nicméně český čtenář má alespoň příležitost nahlédnout do zvláštností arabské stylistiky. Mendel svůj překlad opatřil poznámkovým aparátem, v němž erudovaně vysvětluje různé termíny používané Qutbem, a rovněž obsáhlou odbornou předmluvou. V ní se věnuje Qutbovu osudu a intelektuálnímu zrání na pozadí náboženského, společenského a politického vývoje v Egyptě během jeho života a zasazuje tak jeho osobnost do historického kontextu. S výjimkou několika překlepů českému vydání Milníků, jenž navíc disponuje vcelku zdařilým přebalem, není co vytknout a právem se zařadí mezi kvalitní počiny na poli naší orientalistiky. Lze jen doufat, že v dohledné době k Milníkům na cestě přibudou další překlady děl zástupců moderního a současného islámského myšlení, třeba i mimo sféru islámského fundamentalismu.

Lenka Kudláčová

Bezpečnosť ako kategória

LASICOVÁ, Jana a UŠIAK, Jaroslav (2012): Bratislava: Veda.

Zkoumání bezpečnosti není v prostoru středovýchodní Evropy právě často zpracovávaným tématem. Možným důvodem je snad i hojně diskutovaný problém příliš širokého a mnohdy i nejasného záběru samotného pojmu bezpečnost. Ve vztahu k jakému referenčnímu objektu? Či bezpečnost koho: Státu? Jednotlivce? Určité lidské komunity? Životního prostředí? Mnohdy bývá zpochybňována existence bezpečnostních studií jako samostatného oboru. Nicméně ačkoliv výzkum bezpečnosti představuje ne zcela snadné sousto, otázky, které z něj vycházejí, jsou vysoce relevantní a aktuální prakticky od dob starověkých říší až po současnost. Autoři publikace *Bezpečnosť ako kategória* jsou si plně vědomi šíře úskalí spojených s jejím zaměřením a předkládají text aspirující na ucelenou studii obsahující genezi bezpečnostní agendy, teoretické vymezení bezpečnosti a postupné generování nových přístupů k jejímu výzkumu.

Ačkoliv autoři knihu dělí do čtyř větších tematických celků, je možné také upozorovat jistou linii, která publikaci rozděluje na dvě části: teoretickou a praktickou. Dále je v ní obsažen vítaný slovník základních pojmů spojených s bezpečností a rovněž jmenný a věcný rejstřík. Na s. 7 autoři vymezují cíl předkládaného textu, totiž „[...] vymedziť pojem bezpečnosti tak, aby čitateľ získal obraz, ako sa tento pojem klasifikuje, aké štruktúry obsahuje a akým spôsobom zasahuje do existencie človeka, skupiny, štátneho režimu, ale aj medzinárodného spoločenstva“. Je zjevné, že autoři měli tento cíl na paměti po celou dobu utváření publikace, neboť všechny v ní obsažené kapitoly směřují k jeho

naplnění, bez zbytečných odklonů od tématu, ačkoliv místy, snad i z důvodu omezeného prostoru, chybí zohlednění vnímání bezpečnosti v nezápadních oblastech.

První část knihy s názvem *Formování agendy bezpečnosti* přináší stručný historický vhled do pojmání bezpečnosti od období budování prestátních a státních útvarů v Evropě od 15. a 16. století až do současnosti. Kapitola se věnuje období vestfálského systému, Vídeňského kongresu a evropského koncertu a rovněž situaci nastalé před, v průběhu a po skončení obou světových válek. Nastiňuje také systémové změny v evropských společnostech i to, jak v nich byla chápána bezpečnost. Kladem této kapitoly je bezesporu to, že zde čtenář může nacházet kořeny myšlenek a konceptů souvisejících ať už s evropskou integrací či lidskou bezpečností a mnohými dalšími dnes vysoce aktuálními otázkami. Naopak její určité úskalí představuje zjištění, že je do značné míry založena na publikacích učebnicového charakteru (Plechanovová /2003/, Skřivan /1999/ či Bělina a kol. /1995/). Vzhledem k faktu, že evropské historii od 15. století je věnován nespočet knih odborného rázu, nejeví se jako nutné pracovat právě s výše zmiňovanými učebnicemi. Jako dosti kontroverzní ve srovnání se studii věnující se charakteru mezinárodního systému vzniklého se skončením studené války se pak čtenářovi může jevit tvrzení ze s. 24, totiž že s koncem studené války a zánikem bipolarity vzniká unipolární systém s hegemonií USA.

Druhá část je pak věnována definici bezpečnosti a různým (i filozofickým) tradicím její konceptualizace. Autoři zde právem vyzdvihují problematičnost jednoznačného definování bezpečnosti, jakož i rozličné možnosti jejího vymezení. Velmi stručná podkapitola je věnována aplikaci teorií mezinárodních vztahů na výzkum bezpečnosti, ovšem marxistické pojetí zde chybí, ačkoliv by ho čtenář dozajista uvítal. Následující dílčí část se pak věnuje epistemologické a ontologické dimenzi studia bezpečnosti a také vztahu pozitivistické filozofie a postmodernistického diskurzu k ní. Jedná se bezesporu o originální a přínosnou část na poli výzkumu bezpečnosti, která je navíc podložena úctyhodným seznamem pramenů, ovšem čtenář z řad širší veřejnosti (kterému podle tvrzení autorů má tato kniha rovněž být určena /viz s. 11/) by mohl při čtení této ne zcela jednoduché části zakusit obtíže z hlediska srozumitelnosti textu. Druhá část knihy je pak uzavřena debatou týkající se hledání vhodných metodologických nástrojů pro studium bezpečnosti s patřičným zohledněním nástrojů postmoderního rázu.

Pak již následuje rozsáhlá třetí část knihy nesoucí název *Struktura a systém současného výzkumu bezpečnosti*. Jedná se o pasáž, ve které autoři usilují o představení všech doposud vzniklých přístupů ke studiu bezpečnosti v chronologickém pořadí. Nejprve je prostor věnován tradičním (klasickým) přístupům k pojmání bezpečnosti, tedy zejména těm, jež jsou silně ovlivněna realitou studené války a realistickým diskurzem. Jedná se o strategická, potažmo mírová a konfliktní studia (s. 70–80). Posléze jsou vymezena bezpečnostní studia reprezentovaná především kodaňskou školou, která se dle autorů oproti strategickým studiím věnují zkoumání „[...] nevojenských hrozeb a rizik“ (s. 80) a opominány nejsou ani mezinárodní bezpečnostní studia, teorii kooperativní bezpečnosti

nevyjímaje. Dále autoři věnují pozornost teorii globální bezpečnosti, ochraně člověka a samozřejmě také relativně novému konceptu lidské bezpečnosti (s. 103 a dále). Pozitivně pak můžeme hodnotit popis ukrajinského proudu bezpečnosti života a konání člověka (s. 112), o kterém nepochybně mnohý čtenář dosud nebyl informován, neboť anglosaští výzkumníci bezpečnosti ho většinou nezmiňují. Opomíjeny nejsou ani nové typy studia bezpečnosti a jejich transformace a alternativní přístupy, jako např. feminismus, green policy a metateorie globální bezpečnosti (s. 133). V závěru kapitoly autoři vymezují existující bezpečnostní sektory směrem od tradičních (vojenský, politický a ekonomický sektor /s. 118–123/) k sektorům novým (sociální, environmentální, energetický, informační a potravinový sektor /s. 123–133/).

Po tomto velmi stručném shrnutí obsahu třetí části je patrné, že se jedná o pasáž usilující o pečlivé zachycení veškerých existujících přístupů ke studiu bezpečnosti. Zároveň však skýtá řadu nedostatků, byť některé z nich jsou spíše dílčího rázu. Zprv je potřeba zmínit, že celá třetí část by zasluhovala o poznání přehlednější členění, neboť to stávající mnohdy způsobuje čtenářovo zmatení ohledně toho, v které kategorii či přístupu ke studiu bezpečnosti se momentálně nachází. Nabízí se možnost číslování kapitol a podkapitol, vytváření boxů či jiná grafická strukturace textu, který i přes svou nespornou obsahovou hodnotnost z důvodu místy opravdu nejasné strukturace ztrácí na své atraktivitě.

Zadruhé pak pozornější čtenář může v části věnované kritickým a radikálním bezpečnostním studiím postrádat rozsáhlejší pojednání o Aberystwythské (velšské) škole a radikálních proudech, které jsou zmiňovány spíše okrajově. Jisté úskalí může také představovat místy se vyskytující fragmentace textu: například kodaňské školy jako takové je věnována krátká podkapitola začínající na s. 80. Ta však tento významný proud nezmiňuje v dostatečné šíři. Teoretická východiska kodaňské školy jsou i posléze zmiňována na různých místech v různých souvislostech, ovšem nikde zcela uceleně. Krátké kritické zhodnocení si zasluhuje i část věnovaná bezpečnostním sektorům. Autoři v některých z nich jaksí opominají explicitně vymezit referenční objekty, aktéry sekuritizace a hrozby (jde např. o sektor sociální, environmentální či potravinový). Nicméně, i když podrobněji tuto část kritice, je nutné mít na paměti, že i samotná realita studia bezpečnosti rozhodně není vždy transparentní a vytvoření přehledného shrnutí existujících přístupů na relativně omezeném prostoru je bezesporu záležitostí nesnadnou. Předložený souhrn úctyhodného množství modelů a přístupů ke studiu bezpečnosti, který se v prostoru středovýchodní Evropy vyskytuje zřídka, tak navzdory existujícím nedostatkům bezesporu představuje hodnotné přispění.

Následuje poslední, tedy čtvrtá, část knihy věnovaná doktrínálnímu myšlení vybraných států. Kapitola umožňuje čtenáři porovnat, jak a zda vůbec se nové přístupy ke studiu bezpečnosti projevují v prakticko-politických výstupech, tedy zejm. ve strategických doktrínách. Autoři se rozhodli ve své publikaci zachytit bezpečnostní strategie stálých členů Rady bezpečnosti OSN (tedy USA, Francie, Rusko, Velká Británie a Čína),

dále pak i doktríny Severoatlantické aliance a Evropské unie. Významným pozitivem této kapitoly je zaprvé její originalita, zadruhé to, že jejím prostřednictvím je čtenáři umožněno získat konkrétní představu o tom, které dokumenty s jakým obsahem mnohdy stojí za formováním zahraniční a bezpečnostní politiky klíčových světových mocností. Zároveň se po přečtení této závěrečné části knihy otevírá možnost podrobit zde zmiňované strategické doktríny komparaci (k té ostatně mají nakročeno i autoři publikace). Jedná se tedy bezesporu o inspirující část knihy.

Kapitola skýtá spíše dílčí nedostatky. Jako matoucí se může jevit název podkapitoly věnující se zmiňované deskripci bezpečnostních strategií stálých členů Rady bezpečnosti OSN: titul *Organizácia Spojených národov ako hlavný arbiter bezpečnosti* (s. 141) je dosti zavádějící, neboť si pod ním představíme spíše bezpečnostní doktrínu samotné OSN, nežli dílčí strategie konkrétních států. Jisté spíše dílčí úskalí metodologického charakteru představuje fakt, že autoři nevěnují prostor explicitnímu vysvětlení, proč zvolili pro svou analýzu právě ty státy a organizace, se kterými pracují, zda jsou jejich strategie něčím výjimečné apod.

V kapitole věnované strategické kultuře Ruské federace je deklarováno, že se tento stát z geopolitického hlediska výrazně odlišuje od zbylých stálých členů Rady bezpečnosti tím, že jeho sousedními státy jsou často nestabilní a konfliktní regiony (s. 143). S tímto tvrzením o geopolitické odlišnosti Ruské federace by se dalo polemizovat po zhodnocení geopolitického postavení Čínské lidové republiky. Jedině kladně je však možno hodnotit kapitoly věnované strategické kultuře USA, Velké Británie, Francie a Číny. V případě Číny se jen nabízí podotknout, že ačkoliv nepochybně disponuje nerostnými zdroji, k tomuto tvrzení ze s. 165 by se hodila alespoň poznámka o silné závislosti na dovozu ropy a z ní vyplývající geopolitické dopady.

Pokud jde o část věnovanou Evropské unii, mnohý čtenář by mohl nesouhlasit s tvrzením, že bezpečnostní politiku EU můžeme po roce 1992 chápat jako „[...] *transhraničný evropský projekt bez ideologických obmedzení* [...]“. Zde jen poznamenejme, že o absenci ideologických omezení EU je skutečně možné pochybovat např. při vzpomnutí kodaňských kritérií. Celkově však autoři v každé kapitole závěrečné části knihy zdáříle a poměrně podrobně ilustrují nejen obsah bezpečnostních strategií vybraných států, ale mnohdy i jejich stinné stránky a překážky a kniha tak neztrácí kritický rozměr.

Zhodnotme nyní knihu jako celek. V první řadě je potřeba podotknout, že se bezesporu jedná o přínosnou a do určité míry i o novátorskou publikaci na poli výzkumu bezpečnosti, která své čtenáře najde pravděpodobně zejména mezi studenty se zájmem o tento tematický rámec. Představuje jednu z nemnoha publikací svého druhu vzniklou v prostoru středovýchodní Evropy. Pomyslnou „vadou na kráse“ je již zmiňovaný problém místy se vyskytující absence jasné strukturace textu. Publikace by rovněž bylo velmi vhodné opatřit seznamem zkratek, se kterými autoři poměrně často pracují, ovšem již méně často je vysvětlují. Pozornější čtenář si také může povšimnout toho, že naprostá většina publikace si všímá konceptualizace bezpečnosti v Evropě a euroatlantickém

prostoru, zatímco pohled na „nezápadní“ pojmání bezpečnosti a jeho praktické projevy v knize částečně absentují. Pokud bychom však měli zhodnotit celou knihu s ohledem na dosažení v úvodu vytyčeného cíle (viz výše), můžeme konstatovat, že tento cíl byl naplněn.